

HOOFSTUK 3

DIE INVLOED WAT AANPASSINGSPROBLEME AS GEVOLG VAN SKOOLWISSELING OP DIE AKADEMIESE PRESTASIE VAN AFRIKAANSSPREKENDE LEERDERS IN DIE PRIVAATSKOLE VAN BOTSWANA HET, AL DAN NIE

3.1 INLEIDING

Die tema wat in hierdie hoofstuk ter sprake kom, is hoe aanpassingsprobleme wat Afrikaanssprekende leerders in Botswana ondervind, hulle akademiese prestasie kan beïnvloed. Vir die doel van die hoofstuk, waar daar na akademiese prestasie gekyk word, word daar na leerders vanaf Graad 0 (*Reception*) tot en met Graad 12 (*Form 6*) verwys. Daar is kortliks in Hoofstuk 2 na die leerder in “*Lower Primary*” afdeling gekyk wat sekere klanke sal verwar (Vergelyk 2.4.1.2). In dié hoofstuk val die klem meer op akademiese prestasie wat eers werklik gemeet kan word as die leerders formele toetse begin skryf. In die meeste primêre, privaatskole in Botswana skryf leerders egter reeds vanaf “*Standaard 1*” (Suid-Afrika se Graad 1) formele toetse waarvoor by die huis gestudeer moet word. Die toetse is meestal spelling- en fonetiese- of taaltoetse. Reeds hier kan Afrikaanssprekende leerders wat nie Engels as huistaal het nie probleme begin ondervind aangesien baie van die spelwoorde soos Afrikaanse woorde kan klink maar anders gespel word of soos Afrikaanse woorde lyk maar anders uitgespreek word (Vergelyk 2.3.1.1).

Daar is reeds in Hoofstuk 2 gekyk na die sosiale- en kulturele aanpassings en aanpassings ten opsigte van die medium van onderrig. Daar sal voorts gekyk word hoe sosiale- en kulturele aanpassingsprobleme die akademiese prestasie van leerders kan beïnvloed en verder hoe skoolverwisseling as moontlike oorsaak kan bydrae tot akademiese probleme wat die Afrikaanssprekende leerders in Botswana mag ondervind.

Dit is 'n algemene feit dat leerders wat van skool verwissel, probleme mag ondervind met sosiale aanpassing binne die nuwe portuurgroep waarin hulle hul bevind. Dit kan verder weer aanleiding gee tot byvoorbeeld leerprobleme (Marais, 1993:19). Die probleme kan soveel erger wees as leerders oor landsgrense, kultuurgrense en taalgrense beweeg. Jabrilu (1999:21) maak die stelling dat talle Suid-Afrikaanse leerders wat hulle aanvanklik in Botswana bevind, baie negatiewe gevoelens teenoor die skole sowel as die land self koester. Die negatiewiteit vloei meestal voort uit die feit dat die land en internasionale onderwys-kurrikulums wat in die skole gevolg word, in baie opsigte van Suid-Afrika verskil en verder aangesien die leerders 'n verandering,

ten opsigte van hulle skoolopleiding in die gesig staar wat vir hulle vreemd en onbekend is (Vergelyk 2.2.1.2).

Samevattend kan dus gesê word dat die negatiwiteit wat openbaar word, grootliks die gevolg is van skoolwisseling en die vrees vir verandering en die onbekende (Jabrilu, 1999:25). Jabrilu (1999:30) beweer dit neem so 'n leerder ten minste ses maande om by 'n nuwe omgewing met 'n nuwe kurrikulum aan te pas. Volgens Marais & Bornman (1989:202) kan die negatiewe uitwerking van skoolwisseling op die sosialisering van die kind nie onderskat word nie. Wanneer 'n kind van skool verwissel, word 'n hele aantal faktore, wat die sosiale aanpassing van die kind kan beïnvloed, ook gewoonlik geraak. Dit sluit onder andere die skool as inrigting, onderwysers, maats en die omgewing in (Marais, 1993:22). Indien 'n leerder in Suid-Afrika tussen provinsies, of selfs net tussen skole in dieselfde provinsie of stad beweeg, kan hulle dieselfde probleme ten opsigte van aanpassing ervaar. Die twee groot verskille lê egter daarin dat leerders in Suid-Afrika wat van skool, binne die landsgrense, verwissel nie aan totaal verskillende kurrikulums blootgestel sal word nie. Ouers sal ook in die meeste gevalle, indien dit enigsins moontlik is, nie leerders in skole plaas waarvan die medium van onderrig Engels is as hulle aan onderrig in Afrikaans gewoond is nie. Alhoewel multikulturele onderwys nie 'n vreemde verskynsel in Suid-Afrikaanse skole is nie, is daar tog verskille tussen multikulturele onderwys binne die Suid-Afrikaanse skoolkonteks en die van internasionale, multikulturele skole in Botswana. Een van die grootste verskille is daarin geleë dat die meeste Suid-Afrikaanse skole slegs leerders van een of twee verskillende nasionaliteite bevat terwyl sommige internasionale skole in Botswana tot soveel as dertig verskillende nasionaliteite bevat (Jabrilu, 1999:41).

Ouers wat na Botswana verhuis, wil sekerlik die beste vir hulle kinders hê en sal alles in hulle vermoë doen om die beste vir hulle kinders te verseker. Dié wat nie hulle kinders in koshuise in Suid-Afrika agterlaat nie, maar besluit het om eerder hul kinders in een van die internasionale, multikulturele, privaatskole van Botswana in te skryf, se kinders mag konfrontasie met die nuwe en onbekende ervaar in terme van die land, kurrikulums in skole, medium van onderrig sowel as sosiale en kulturele aanpassingsprobleme. Hierdie konfrontasie en aanpassingsprobleme kan op hulle beurt weer tot spanning en angs lei. Baie van hierdie kinders kan dit moeilik vind om aan te pas by die nuwe skool en kan gevolglik misluk ten opsigte van akademiese prestasie (Jabrilu, 1999:30).

Daar sal voorts na die aandeel van aanpassingsprobleme in die akademiese prestasie van leerders gekyk word.

3.2 AANPASSINGSPROBLEME SE AANDEEL IN DIE AKADEMIESE PRESTASIE VAN AFRIKAANSPREKENDE LEERDERS IN DIE PRIVAATSKOLE VAN BOTSWANA

Leerders uit Suid-Afrika wat hulle vir die eerste keer in 'n multikulturele, internasionale skool in 'n vreemde land, in die geval Botswana, bevind, kan aanpassingsprobleme ondervind wat kan deurwerk na hulle akademiese prestasie. Afrikaanssprekende leerders, op wie die studie fokus, moet 'n gevestigde vriendekring verlaat, nuwe studiemetodes bemeester, of meer tyd aan hulle studies spandeer aangesien nuwe, en soms meer veeleisende kurrikulums, gevolg word. Verder moet hulle aanpas by die onderrig in 'n ander taal as hulle moedertaal en terselfdertyd die tipiese ontwikkelingsproses van hulle bepaalde ouderdom deurmaak. Die nuwe leerder aan dié skole in Botswana moet heel eerste by sy nuwe omgewing aanpas.

Daar is 'n komplekse samehang van faktore wat met die aanpassingsprobleme van leerders uit Suid-Afrika in Botswana se privaatskole verband hou. Daar word byvoorbeeld gedink aan faktore soos studiegewoontes en –metodes, akademiese oriëntasie, ontwikkelingsfase van die leerders, sosiale oriëntasie, sosio-politieke toestande, selfkonsep en taalagterstande (Geoff, 1998:101). Die kurrikulums wat in die internasionale, multikulturele, privaatskole van Botswana gevolg word, is meestal van of Britse of Amerikaanse afkoms. Baie meer vrye denke en 'n meer liberale siening word gevolg. Leerders uit Suid-Afrika wat uit 'n meer gedissiplineerde, minder liberale onderwysomgewing kom, kan aanvanklik die skole as ongedissiplineerd ervaar waar leerders te veel vryheid het. As 'n leerder nie weet hoe om die vryheid reg te hanteer nie, kan sy akademiese prestasie baie daar onder ly.

Aanpassingsprobleme kan uit verskillende standpunte benader word, naamlik ten opsigte van behoeftebevrediging, selfaktualisering, selfkennis en die mate van volwassenheid wat die individu openbaar. Aanpassing kan egter ook as 'n dinamiese proses gesien word wat multi-dimensioneel van aard is. Hierdie proses waaraan die individu aktief deelneem, is 'n wisselwerking tussen die self en die omgewing om sodoende 'n kompromie tussen die individu en sy omgewing te vorm. Die individu streef dus om 'n harmonie tussen die eise en die behoeftes van die self en die omgewing te verkry wat sal lei tot minimale spanning en optimale doeltreffendheid (Scimecca, 1990:26-37). Aanpassing is afhanklik van die mate waarin die individu se behoeftes bevredig word.

'n Afleiding wat gemaak kan word, is dat die aanpassing van leerders in hulle bepaalde omgewing 'n invloed op hulle akademiese prestasie kan hê. As leerders goed aangepas is, behoort hulle akademies beter te presteer. Dit kan egter nooit gesê word dat die akademies, suksesvolle leerder goed aangepas is nie.

Scimecca (1990:38) haal Behr (1982:19) aan en meld dat daar veral vier faktore is wat die prestasie van leerders wat van skool verwissel beïnvloed naamlik :

□ **AANPASSING BY DIE NUWE OMGEWING**

In Botswana is feitlik alles anders as in Suid-Afrika. Mense is baie rustiger en almal, ongeag ras of nasionaliteit, word op gelyke vlak behandel. Die enigste manier van kommunikasie is deur die medium van Engels, tensy 'n leerder Setswana magtig is. Sou die leerder nie heeltemal vertrouwd wees met Engels nie, kan hy sekere probleme ondervind om homself uit te druk. Hy sal die bekende omgewing van sy vorige skool mis, waar hy in Afrikaans met sy vriende en onderwysers kon kommunikeer en homself kon uitdruk.

Die privaatskole in Botswana se personeel sowel as hulle leerders is heeltemal multikultureel van aard. Die ondersoeker het met sy koms na Botswana in 1999 self groot aanpassingsprobleme ervaar as gevolg van die totaal multikulturele en liberale onderwysiensiening van sekere van die internasionale skole in Botswana. Die leerders sal die bekende omgewing van hul vorige skole en onderwysers mis en sal hulle moet oriënteer ten opsigte van nuwe onderrigmetodes in 'n nuwe omgewing.

□ **AANPASSING BY ANDER KULTURE**

As leerders nie gewoond is om saam met tot soveel as tien ander kultuurgroepe in een klaskamer onderrig te ontvang nie, kan die leerders negatief raak wat verder kan inwerk op hulle akademiese prestasie. In Suid-Afrika het multikulturele onderwys in skole eers werklik aan die einde van die twintigste eeu begin terwyl dit in Botswana se internasionale skole al vir dekades plaasvind.

□ **PROBLEME MET SELFAANPASSING**

Dit is vir dié leerders moeilik om 'n versoening te bewerkstellig tussen die verwagtinge van hulle ouers en gesin aan die een kant en die nuwe portuurgroep in die nuwe skool aan die ander kant. Die twee groepe se verwagtinge verskil

gewoonlik van mekaar wat innerlike konflik by die leerders wat hulle in die situasie bevind, kan veroorsaak. Albei groepe maak aanspraak op die leerder en hy wil nie een van hulle teleurstel nie (Simoneaux, 1999). Daar sal deur middel van 'n empiriese ondersoek gepoog word om te bewys dat ouers van leerders en leerders self ook nie die aanpassing by die nuwe onderwysomgewing dieselfde ervaar nie.

□ **GEBREK AAN MOTIVERING**

Motivering is 'n belangrike faktor wanneer prestasie ter sprake kom, aangesien 'n gebrek daaraan tot swak prestasie kan lei. Die leerder kan ongemotiveerd voel om akademies te presteer as hy nie by sy omgewing en omstandighede aanpas nie. Leerders kan moed opgee as die hoeveelheid werk en die feit dat hulle nie al die terme verstaan nie, vir hulle te veel raak.

Daar sal vervolgens aan aspekte aandag gegee word ten opsigte waarvan aanpassingsprobleme ondervind word.

3.2.1 STUDIEGEWOONTES EN –METODES

Volgens Scimecca (1990:38) blyk dit dat ontoereikende studiemetodes geredelik tot akademiese mislukking binne die internasionale skole kan aanleiding gee. Die hoeveelheid en aard van die werk verskil heelwat van die werk waaraan leerders in Suid-Afrika gewoond is. Studiemetodes moet aangepas word, nie alleen bloot oor die werk van 'n hoër standaard is nie maar in die meeste gevalle is dit totaal vreemd vir die leerder wat uit Suid-Afrika kom skielik in 'n internasionale skool met internasionale standaarde bevind. Die ondersoeker self het Wiskunde op matriekvlak in Suid-Afrika gedoseer. Met sy aankoms in Botswana moes hy Wiskunde vir 'n "Form 3" klas, wat gelykstaande aan standerd 7 of graad 9 is, gee. Die werk was presies op dieselfde vlak as die matriekvlak Wiskunde in Suid-Afrika. Een van die groot redes vir die verskil in akademiese standaard is die feit dat 'n vak soos byvoorbeeld Natuur- en Skeikunde in Suid-Afrika, Fisika en Chemie insluit. In Botswana word dit as twee vakke, Chemie en Fisika, aangebied. Die vak kan dus baie meer intens bestudeer word, aangesien dit 'n vak op sy eie is. Dieselfde geld vir Wiskunde. Vir die eerste twee jare in die Hoërskool word Algebra geneem. Daarna volg Meetkunde vir 'n jaar, dan Trigometrie vir 'n verdere jaar en so ook Analitiese Meetkunde daarna. Die leerder uit Suid-Afrika sal dus sy studiemetodes en gewoontes moet aanpas om by die nuwe werkslading aan te pas. Aangesien die minimum slaagpunt in die meeste skole ook 60% is, sal dié leerder soveel harder moet werk as hy 'n gemiddelde presteerder is.

Nog 'n groot verskil, wat ook grootliks kan bydrae tot die leerders se werkslading en gevolglike aanpassing in studiemetodes is die feit dat leerders in Suid-Afrika vanaf die begin van standerd 8 of graad 10 slegs ses vakke tot op matriekvlak moet neem. Die meeste kurrikulums in Botswana bepaal egter dat leerders tot aan die einde van “*Form 4*”, wat gelykstaande aan standerd 8 of graad 10 is, agt vakke moet neem. Bogemiddelde leerders sal nie werklik sukkel nie maar die gemiddelde leerder kan wel akademiese probleme ondervind. Leerders wat reeds in Suid-Afrika in standerd 8 of graad 10 was en dan skielik na Botswana verhuis sal skielik twee ekstra vakke moet neem (Vergelyk 2.2.1.2).

3.2.2 AKADEMIESE ORIËNTASIE

Die oorgang van die primêre na die sekondêre skool hou reeds vir leerders bepaalde oriënteringsprobleme in. Sou 'n leerder dus tussen verskillende skole van twee lande wissel, kan hy ook sekere oriënteringsprobleme ervaar. Die intensiteit waarmee hierdie probleme ervaar word, word gewoonlik deur die volwasseheidsvlak of ontwikkelingsfase van die leerder bepaal.

Volgens Kokokrobity (1994:76), wat 'n studie oor die aanpassing van immigrante kinders in Botswana gedoen het, word veral probleme met aanpassing ondervind ten opsigte van die onderrigmetodes en werktempo, die omgang van die werk en die anderse studiemetodes wat voortvloei uit die verskil in kurrikulums en die vereistes wat gevolglik gestel word.

Volgens Kokokrobity (1994:9) kan leerders wat nuut in 'n internasionale skool in Botswana is, oriënteringsprobleme ten opsigte van die volgende ervaar :

□ ONDERRIGSITUASIE

Hier word byvoorbeeld aan klasgroottes gedink. Die meeste klasse is relatief klein en leerders kan nie agter ander leerders “skuil” nie en sal van die begin af hulle kant moet bring (Vergelyk 2.2.1). In 'n kleiner klas sal die leerders wel meer individuele aandag ontvang, maar as 'n leerder baie selfbewus is byvoorbeeld ten opsigte van sy vermoë om in Engels te kommunikeer en aanvanklik moeilik aanpas, kan die aandag hom meer selfbewus maak (Santana, 2000).

□ **KLASSE**

Probleme ten opsigte van vreemdheid en nuwe terminologie speel hier 'n rol. Leerders wie se moedertaal van hulle onderrigtaal verskil, kan veral aan die begin probleme met terminologie ondervind.

□ **HANDBOEKE**

Hier kom probleme ten opsigte van 'n nuwe verskeidenheid, Engelse boeke en die gebruik daarvan na vore. Die internasionale skole maak van internasionale boeke gebruik wat op situasies binne Botswana sowel as op die res van wêreld fokus. Daar word van die leerders verwag om wyer te lees as wat net in hulle handboeke staan. As die leerder nie Engels so goed magtig is nie kan dit hom baie langer neem om te verstaan wat presies in die boeke gesê word. Die meeste kurrikulums, veral die wat in die sekondêre skole gevolg word, skryf meestal drie tot vier handboeke voor wat gelyktydig bestudeer moet word. Leerders moet dus tydens hulle studies ook van al die voorgeskrewe boeke gebruik maak en leer om selektief te studeer.

□ **WERK**

Die tempo, nuwe termynstelsel in teenstelling met die kwartaalstelsel van Suid-Afrika sowel as baie gevorderde biblioteek- en internetgebruik kan by sommige leerders probleme veroorsaak. Een termyn is heelwat langer as wat die geval van een kwartaal in Suid-Afrika is. Die hoeveelheid werk wat dus behandel en waarvoor eksamen geskryf moet word, is aan die einde van een termyn heelwat meer. Die meeste internasionale skole in Botswana is leiers op die gebied van rekenaartegnologie en verwag van hulle leerders om alle moontlike bronne te gebruik. Rekenaarstudie is dan ook 'n verpligte vak by die meeste skole. Sonder 'n slaagpunt hierin kan leerders nie hulle finale "*High School Diploma*" bekom nie. Alle leerders is nie so rekenaargeletterd nie en waar rekenaarstudie in Suid-Afrika as keusevak aangebied word, is dit 'n die meeste skole in Botswana se kurrikulum verpligtend. Leerders, insluitende plaaslike leerders, wat glad nie in rekenaars belang stel nie, kan probleme ontwikkel.

□ **EVALUERING**

Probleme kan ondervind word ten opsigte van termyn- en jaarpunte asook promosievereistes. Meeste skole vereis van hulle leerders om goeie promosiepunte te hê ten einde die finale eksamen te kan slaag. Meeste sekondêre skole werk op die beginsel dat 'n leerder, indien hy 'n vak druij, na die volgende standerd kan oorgaan en net die vak/kursus herhaal.

□ **HETEROGENITEIT**

Hier word probleme ten opsigte van byvoorbeeld ouderdom- en rasseverskille en intellek ervaar. Soos reeds vroeër gemeld, word die meeste internasionale skole gekenmerk deur die feit dat die hele wêreld, wat betref verskillende kultuur- en rassegroepe, in een klas saamgegroepeer is.

□ **TYDSBESTEDING**

Tydsbesteding in terme van studie, sport, sosiaal en kultuur moet gebalanseerd wees. Leerders sal aanvanklik egter heelwat meer aandag aan hulle studies moet bestee as wat die geval in Suid-Afrika was, aangesien die tempo en hoeveelheid werk soveel meer is. Die slaagsyfer is aansienlik hoër as wat die geval in Suid-Afrikaanse skole is, met die gevolg dat meer tyd aan akademie afgestaan moet word. Soos vroeër genoem, kan leerders moontlik ook langer neem om werk te verstaan as hulle nog nie heeltemal vertrouwd met al die terminologie in Engels is nie.

□ **PROBLEME**

Verdere probleme wat na vore kom sluit onder andere probleme met betrekking tot studie, huislike probleme en sosiale probleme in.

Talle ouers van Afrikaanssprekende leerders sowel as onderwysers is dit eens dat leerders met aanvanklike taaltekorte, ervaar verder probleme met die metode van klasaanbieding, die gebruik van die voorgeskrewe bronne wat slegs in Engels beskikbaar is asook die raadpleeg van relevante naslaanbronne in die biblioteek wat hulle kan help om sekere konsepte beter te verstaan (Botha , Els, Santana en Van Niekerk, 2000).

Derlega (1997:18) het 'n studie onderneem om vas te stel of leerders wie se huistaal nie Engels is nie, in Botswana se privaatskole hulself as suksesvol beskou. Hy het 330 leerders in sy studie betrek. Hy het die leerders gevra om hulle personeel te evalueer op grond van klasaanbieding en die hulp met die gebruik van nuwe vakliteratuur. Derlega (1997:20) het die tot die slotsom gekom dat baie min van die privaatskole in Botswana die "toets", met betrekking tot hulpverlening aan leerders wie se huistaal van hulle onderrigtaal verskil, geslaag het. 'n Klein persentasie van die leerders, slegs 34%, het gevoel hulle word deur die personeel ondersteun. Hulle het verder gevoel dat die personeel nie werklik begrip het vir die feit dat hulle nie Engels tuis praat nie en dat dit slegs hulle tweede taal of soms selfs derde taal is. Daar is egter skole waar die probleme, wat leerders ervaar wie se huistaal van hulle onderrigtaal verskil, tog aangespreek word.

Die akademiese prestasie van leerders wat met sekere aanpassingsprobleme worstel, kan in die meeste gevalle deur positiewe invloede van beide die ouers en onderwysers verbeter word. Faktore soos beperkte intellektuele vermoëns, wat 'n invloed op 'n leerder se akademiese prestasie sal hê, kan in die meeste gevalle nie sommer oorbrug word nie maar daar kan tog 'n poging aangewend word om selfs sulke leerders positief te ondersteun (Santana, 2000). In Hoofstuk 2 het dit egter aan die lig gekom dat ontoereikende taalvaardighede in die onderrigtaal, wat in die geval van dié studie Engels is, ook 'n invloed op akademiese prestasie kan speel. Waar die onderrigtaal van die huistaal verskil, kan 'n leerder sekere taalagterstande ervaar (Vergelyk 2.2.4.1). Talle skole bied studiekursusse vir leerders met taalagterstande. Tydens die kursusse val die klem spesifiek op leerders wie se onderrigtaal van hulle huistaal verskil en waar daar gepoog word om leerders se taalvaardighede tot so 'n mate te verbeter dat hulle akademiese uitslae kan verbeter (Simoneaux, 2002).

Derlega (1997:20) het voortgebou op die studie van Chamont (1991:89) wat 'n aantal belangrike verskille tussen privaatskole en staatskole uitgewys het.

Chamont (1991) soos aangehaal deur Derlega (1997:20) het 'n aantal verskille tussen internasionale en staatskole uitgewys wat verder op die akademiese oriëntasie van leerders kan inwerk. Die meeste leerders wat die internasionale, privaatskole van Botswana besoek en uit Suid-Afrika afkomstig is, bevind hulself vir die eerste keer in 'n privaat-skool (Simoneaux, 2000). Die stelsel waarop die staatskole van Botswana werk, kom grotendeels ooreen met dié van Suid-Afrika maar bitter min Suid-Afrikaanse leerders besoek dié skole aangesien talle steeds onderrig in Setswana aanbied.

3.2.3 VERSKILLE TUSSEN INTERNASIONALE, MULTIKULTURELE, PRIVAATSKOLE IN BOTSWANA EN STAATSKOLE IN SUID-AFRIKA

□ MULTIKULTURELE AARD VAN DIE SKOLE

In die privaatskole van Botswana is “die hele wêreld” in een skool saamgegroepeer en almal moet almal respekteer. Daar is gemiddeld ten minste 30 nasionaliteite in die meeste privaatskole te vinde (Sentrale Statistiekdiens van Botswana, 1999:32). Die meeste staatskole in Botswana bevat 99% Botswana burgers. Dieselfde is die geval by staatskole in Suid-Afrika waar 99% van die leerders Suid-Afrikaanse burgers is.

□ LANGER SKOOLURE

Die meeste internasionale skole in Botswana se skoolure is aansienlik langer as wat die geval by staatskole in Suid-Afrika is. Daar is skole wat soggens 7:00 begin en slegs om 15:00 eindig. Die leerders moet dus langer konsentreer en die grootste gedeelte van die dag by die skool deurbring. Daar is primêre privaatskole waar vakke soos rekenaars, musiek en Frans/Setswana in die middag aangebied word. Twee middae per week bly die leerders tot 17:00 by die skool om al die akademiese werk in te pas (Simoneaux, 2002). Weens die feit dat die kurrikulums meer vakke bevat wat geneem moet word, moet daar voorsiening gemaak word vir meer onderrigtyd. Meeste staatskole in Suid-Afrika begin soggens tussen 7:30 en 8:00 en verdaag tussen 13:00 en 14:00.

□ LANGER LESPERIODES

Die meeste internasionale skole se lesperiodes is sestig minute lank in teenstelling met die dertig of veertig minute wat die meeste skole in Suid-Afrika handhaaf. Die gevolg hiervan is dat meer werk per les onderrig kan word en dus huiswerk oor groter gedeeltes gegee kan word. Leerders se werk, nie net by die skool tydens lesse nie, maar ook by die huis, neem gevolglik toe.

□ **KLASGROOTTES**

Die klasgroottes in die meeste internasionale skole is heelwat kleiner as in die Staatskole in Suid-Afrika. Elke leerder kry meer individuele aandag en hy kan nie langer agter die res van klas skuil nie. Hy sal sy eie werk moet doen aangesien 'n onderwyser in 'n klas met 'n onderwyser-leerling-verhouding van so klein as 1:10 baie gou kan agter kom as 'n leerder nie sy eie werk doen nie. Leerders wat aanvanklik sukkel kan aan die begin al die aandag as negatief ervaar deurdat hulle kan voel hul word uitgesonder en dat die ander leerders in die klas hulle as dom kan beskou. Die voorgestelde onderwyser-leerder-verhouding in Suid-Afrika is tans 1:37 vir primêre skole en 1:32 vir sekondêre skole.

□ **DIE TEMPO VAN DIE WERK EN DIE ONGANG MET DIE WERK**

Die werktempo is baie vinniger aangesien die kurrikulum baie meer omvangryk is. Reeds in die primêre privaatskole in Botswana word leerders aan vakke soos Wêreld Geskiedenis en Aardrykskunde (*World History & Geography*) blootgestel. Die meeste skole volg 'n kurrikulum waar die evaluering, veral in die senior sekondêre fase, ekstern geëvalueer word. Dié programme strek gewoonlik oor twee jaar. Aangesien die kurrikulums internasionaal van aard is, word die hele wêreld, en nie net sekere streke nie, bespreek. In vakke soos byvoorbeeld Geskiedenis en Aardrykskunde word 'n baie breër spektrum, as wat die geval ten opsigte van dieselfde vakke in Suid-Afrika is, gedek. In Aardrykskunde in Suid-Afrika in Graad 12 word byvoorbeeld slegs Suid-Afrika as land bespreek terwyl die internasionale kurrikulums in die meeste gevalle die bespreking van ten minste vyf Afrika lande insluit sowel as ander Eerste Wêreld lande.

□ **DIE WYSE VAN TOETSING EN EKSAMINERING**

Die meeste internasionale skole se kurrikulum bepaal dat daar ten minste twee onvoorbereide toetse per week afgeneem moet word. In die meeste gevalle word daar in totaal by elke vak nege toetse afgeneem, drie langer toetse en ses korter toetse. Weens die onvoorbereide toetse word dus van leerders verwag om elke dag hulle werk te hersien. Die onvoorbereide toetse word by die voorbereide toetse ingereken om die finale punt te bekom. In die meeste gevalle word heelwat minder toetse by vakke in Suid-Afrika se staatskole geskryf.

□ VREEMDE VAKTERMINOLOGIE

Soos reeds genoem, kan leerders wat in 'n ander taal as Engels onderrig ontvang het, sekere terminologie nie verstaan nie totdat hulle gewoon geraak het aan die nuwe lesinhoud. Totdat dit gebeur sal hulle akademies nie optimaal kan presteer nie. In Suid-Afrika besoek die meeste leerders skole waar hulle tot aan die einde van Graad 12 onderrig in hulle moedertaal kan ontvang en gevolglik nie akademiese probleme, as gevolg van ontoereikende taalvaardighede, sal ervaar nie.

□ NUWE VAKKE

Leerders sal ook aan nuwe vakke bekend gestel word veral ten opsigte van tale. Die meeste internasionale skole in Botswana vereis van sy leerders om Frans as vak te neem en die meeste leerders uit Suid-Afrika sal geen agtergrond van die taal hê nie.

Bogenoemde faktore kan 'n kragtige invloed uitoefen op die leerder se studiemotivering, studiebenadering en akademiese selfkonsep, wat weer op hulle beurt tot akademiese mislukking kan lei.

Leerders uit Suid-Afrika, sowel as ander leerders wie se huistaal van hulle onderrigtaal verskil en hulle nuut in Botswana bevind, ervaar dikwels ook angs en spanning ten opsigte van die eise en verwagtinge wat nie duidelik deur die onderwysers gestel word nie. Ontoereikende empatie aan die kant van die onderwysers is nog 'n probleemarea vir nuwe leerders in Botswana se privaatskole en dit kan dikwels lei tot verdere studie- en aanpassingsprobleme.

3.2.4 SOSIALE ORIËNTASIE

Verskeie sosiale faktore kan só 'n nadelige invloed uitoefen dat leerders 'n mislukking van hulle studies maak. Dit is veral sosiale faktore wat in verband staan met die leerder se buite-kurrikulêre en nie-formele skoolprogram wat tot akademiese probleme kan aanleiding gee. Weens die baie meer liberale siening in die internasionale, privaatskole word leerders aan baie meer, baie gouer blootgestel. Leerders wat van skool verwissel moet sosiale aanpassings maak en ten einde vriendskapsbande, wat vir leerders wat van skool verwissel as ondersteuning kan dien, te sluit. Verder moet hulle sosiaal so aanpas dat hulle aan die eise van die portuurgroep waarbinne hulle, hulle bevind, sal voldoen.

Leerders wat nie net van skool nie, maar in die geval ook van land verwissel, sal soveel meer aanpassings moet maak (Ngwenyana, 1999:101).

3.2.5 SOSIO-POLITIEKE TOESTANDE

Die verskynsel van politieke onrus in skole in Suid-Afrika word al hoe meer algemeen. Dit is dié een faktor wat geen invloed, of dan eerder 'n positiewe invloed, op die akademiese prestasie van leerders uit Suid-Afrika in Botswana se privaatskole kan hê. Die rede hiervoor is die feit dat politieke onrus, in die privaatskole en selfs staatskole van Botswana, ongekend is (Ngwenyana, 1999:34).

3.2.6 GESINSAGTERGRONDPROBLEME

Die gesinslewe van enige leerder kan 'n baie belangrike rol speel in die bepaling van sy akademiese sukses. Hoe meer stabiel en harmonieus die gesinsagtergrond is, hoe makliker sal die leerder akademies suksesvol kan wees en aanpas. Volgens Chamont (1988:131) het leerders se gesinsagtergrond 'n baie bepalende invloed op hulle vermoë om by nuwe skole aan te pas. Binne die gesinsverband mag bepaalde faktore soos ouerlike konflik, finansiële probleme en die aanwesigheid of afwesigheid van een of beide ouers 'n betekenisvolle invloed op leerders se akademiese sukses en aanpassing by 'n nuwe skool hê.

Klopper (1984) soos aangehaal deur Roberts (1994:85) onderskryf die feit dat gunstige huislike omstandighede tot goeie aanpassing en gevolglike goeie akademiese prestasie kan lei. By die meeste leerders in Botswana is dit gewoonlik die moeder wat moeiliker aanpas aangesien sy gewoonlik heeldag alleen by die huis deurbring terwyl die vader werk. Die hoofrede hiervoor is dat die meeste mans, wat nie Botswana-burgers is nie, maar wel in Botswana woonagtig is, vir maatskappye werk. Die betrokke maatskappye sorg vir verblyfpermitte vir die werknemer en sy gesin. Om werkspermitte te bekom is egter baie moeiliker en om die rede is die meeste buitelandse vroue nie werksaam nie. Daar is ook wetgewing wat bepaal dat alle poste geadverteer moet word voordat iemand aangestel kan word. Die advertensie moet dan die aansoek vir 'n werkspermit vergesel (Perry, 2001). Konflik tussen die ouers kan deurwerk na die kinders en ook hulle aanpassing belemmer. Die invloed van ouers by die bepaling van sukses of uitsakking word dikwels onderskat (Sallah-Mata, 1998:12).

3.3 FAKTORE WAT DIE AKADEMIESE PRESTASIE VAN LEERDERS IN DIE PRIVAATSKOLE VAN BOTSWANA KAN BEÏNVLOED

Daar is verskeie faktore wat die akademiese prestasie van leerders kan beïnvloed. Elke leerder is uniek en daarom sal al die faktore nie noodwendig op elke leerder se akademiese prestasie 'n negatiewe uitwerking hê nie. Daar sal vervolgens aan sommige faktore, wat wel die akademiese prestasie van Afrikaanssprekende leerders in die internasionale, privaatskole van Botswana kan beïnvloed, aandag gegee word (Mpofunyana, 1999:98). Alhoewel die faktore die prestasie van enige leerder wat van skool verwissel kan beïnvloed, is die verskuiwing oor land- en kultuurgrense heen meestal meer traumaties wat gevolglik die invloed op akademiese prestasie meer kan beïnvloed.

3.3.1 SWAK AKADEMIESE REKORD

Daar bestaan 'n positiewe korrelasie tussen vorige akademiese prestasie en akademiese prestasie aan 'n nuwe skool. Daar kan aan die hand van 'n leerder se vorige akademiese uitslae tot 'n mate voorspel word hoedanig 'n leerder sal vorder ten opsigte van sy studies in die nuwe skool (Foster & Lea, 1990:59). In baie gevalle kan 'n leerder uit Suid-Afrika wat byvoorbeeld Engels op tweede taalvlak gedruip het en nou die vak skielik op eerste taalvlak moet neem akademies sukkel. As 'n leerder se vermoë om in Engels te kommunikeer swak is, kan van sy ander vakke ook, wat nou slegs in Engels gedoseer word, vir hom probleme veroorsaak, en kan hy gevolglik akademies sukkel.

3.3.2 BEPERKTE INTELLEKTUELE MOONTLIKHEDE

Volgens Weideman (1989:9) is intelligensie een van die kognitiewe faktore wat 'n betekenisvolle invloed op die akademiese prestasie van leerders kan uitoefen. Intelligensie word tradisioneel as die beste enkele voorspeller van akademiese prestasie beskou. Daar kan dus algemeen aanvaar word dat leerders met 'n hoër intelligensiesyfer beter behoort te presteer op akademiese gebied, en beter sal aanpas tydens skoolwisseling, as leerders met 'n laer intelligensiesyfer (Mouton, 1988:1).

Volgens Seifert (1987) soos aangehaal deur Roberts (1994:104) sal leerders met hoër intelligensietellings geneig wees om goed te vaar in vakke waar taal en beredenering aan die orde van die dag is, terwyl dié met laer intelligensietellings swakker daarin sal vaar. Hoe meer verbaal die leerinhoud is, hoe hoër blyk die korrelasie tussen intelligensie en akademiese prestasie te wees. Hoe minder die

leerinhoud van taalvermoë afhanklik is, hoe laer die korrelasie. Waar leerders skielik moet oorsakel van lesaanbiedings in hulle moedertaal, na aanbiedings in Engels, sal hulle intelligensie hulle sukses tot 'n groot mate help bepaal.

Maily (1991) en De Wet (1981), soos aangehaal deur Roberts (1994:105), beweer dat 'n intelligensiesyfer slegs 'n aanduiding gee van hoe 'n leerder kan presteer en nie hoe hy noodwendig sal presteer nie. Dit is egter van belang om daarop te wys dat intelligensie slegs een persoonlike faktor is. Goeie intellektuele vermoë alleen is nie genoeg om akademiese sukses of mislukking te verseker nie (Mandel & Marcus, 1988:19).

Nieteenstaande die feit dat enkele navorsers nie 'n beduidende verband tussen intelligensiesyfer en akademiese prestasie aantoon nie, toon die oorgrote meerderheid navorsers dat leerders wat oor 'n hoë intelligensiesyfer beskik, waarskynlik meer sukses op akademiese gebied sal behaal as leerders wat oor 'n laer intelligensiesyfer beskik. Tog is die blote beskikking oor hierdie potensiaal geensins 'n waarborg vir akademiese sukses nie, want verskeie leerders in sekondêre skole presteer swakker as waartoe hulle in staat is as gevolg van 'n verskeidenheid ander faktore (Vergelyk 3.3). Dit blyk dus dat 'n goeie intellektuele vermoë nie voldoende is vir 'n goeie akademiese prestasie nie (Roberts, 1994:105).

3.3.3 ONGUNSTIGE PERSOONLIKHEIDSEIENSKAPPE

Die begrip persoonlikheid het baie betekenis en verskillende fasette van die menslike persoonlikheid (of persoonlikheidseienskappe) kan onderskei word. Voorbeelde hiervan sluit onder andere in aanleg, belangstelling en emosionaliteit. Bepaalde persoonlikheidseienskappe van leerders kan daartoe aanleiding gee dat hulle nie toereikend akademies presteer nie, byvoorbeeld emosionele stabiliteit, ekstreme introversie, 'n lae selfkonsep sowel as gebrekkige motivering (Smith, 1988:130).

Volgens Yaounde (1988:130) vertoon talle leerders wat van skool verwissel het, persoonlikheidskenmerke wat 'n betekenisvolle invloed op hulle akademiese prestasie kan uitoefen. Hy identifiseer die volgende kenmerke wat ook in groot mate vandag nog, op leerders wat hulle in Botswana bevind, van toepassing gemaak kan word :

□ **PSIGIESE DISORIËNETASIE**

Ongeborgenheid en onsekerheid in die nuwe onderwysomgewing van Botswana

□ **SOSIALE DISORIËNTASIE**

Beïnvloedbaarheid deur die nuwe portuurgroep waarin hy hom nou bevind

□ **SKYNSEKERHEID**

Veral die senior primêre en sekondêre skoolleerder is beterweterig, moeilik oortuigbaar, wys die meeste reëls en regulasies af, maar is nogtans onseker en besig om 'n eie identiteit te vestig

□ **STORM EN DRANG**

Die leerder in die nuwe skool soek egte sinbelewinge, is vol idealisme en sy uitingswyses is dikwels botsend met die waardes van die nuwe skool waar hy hom nou bevind

Romine (1988) en Crowell (1989) soos aangehaal deur Lanza (1993:54) kom tot die gevolgtrekking dat presteerders geneig is om ernstig, hardwerkend en konsekwent te wees, met 'n sterk behoefte om op akademiese gebied uit te styg. In teenstelling hiermee is onderpresteerders ligsinnig en traag om te werk en beskik hulle nie oor 'n sterk motiveringsdrang om akademies te presteer nie.

3.3.4 ONTOEREIKENDE STUDIEVAARDIGHEDE

Jacobs (1986:68) wys daarop dat daar geen kitsklaar of absolute studiemetode vir enige leerder bestaan nie. Die kern van studiemetodes en –sukses is dat die leerder begelei word om vir homself 'n studietegniek uit te werk en studiegewoontes aan te kweek wat die beste by sy eie persoonlikheid en studieomstandighede pas.

Volgens Brimer (1989:56) kan die aanname gemaak word dat swak akademiese prestasie dikwels herlei kan word na foutiewe of swak studiegewoontes, -houdings, en –metodes.

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat daar 'n verband bestaan tussen ontoereikende studievaardighede by dié leerder en swak akademiese prestasie. Leerders wat skielik met nuwe vakke in 'n nuwe medium van onderrig te doen kry en boonop in 'n skool aanland waar daar 'n groot uiteenlopendheid van kulture is, sal heel moontlik sy studiemetodes moet aanpas om akademies suksesvol te wees (Vergelyk 3.2.2).

3.3.5 SKOOLVERWISSELING

'n Bydraende faktor wat tot akademiese probleme by leerders uit Suid-Afrika wat hulle in Botswana bevind en van skool moes verwissel, kan aanleiding gee, is die gaping tussen die kurrikulum wat in Botswana gevolg word in teenstelling met die een wat in Suid-Afrika gevolg word. Die werkslading is meer en baie meer word van die leerder self verwag. Die tempo en medium van onderrig verskil meestal van die vorige skole en tot en met die verskille oorkom is, kan die leerder se akademiese prestasie negatief beïnvloed word (Lanza, 1993:10)(Vergelyk 2.2.1.1).

As dit by die keuse van 'n goeie privaatskool kom, aangesien die verwisseling van skool heel moontlik reeds vir die leerder traumaties kon wees, is daar 'n hele aantal faktore wat ouers sowel as leerders in gedagte moet hou aangesien dit 'n groot bydraende faktor kan word as daar na leerders uit Suid-Afrika se aanpassing gekyk word. Daar het onlangs 'n berig in een van Botswana se plaaslike koerante verskyn met die opskrif "*Private Education – Which School ?*" (Guardian, 2002:27) In die betrokke berig word daar bepaalde faktore neergelê om ouers te help om die beste skool vir sy kind te kies. Die faktore sal vervolgens kortliks bespreek word in die lig daarvan dat dit kan bydrae tot 'n leerder se aanpassing in 'n betrokke skool al dan nie.

□ KLASGROOTTES

Hier word nie net na die fisiese geboue verwys nie maar ook na die getal leerders per klas. Hoe groter die getal leerders per klas, hoe minder individuele aandag sal 'n spesifieke leerder ontvang (Vergelyk 3.2.3). As ouers dus skole besoek om die beste skool vir hulle kind te vind, moet daar navraag gedoen word ten opsigte van die gemiddelde getal leerders per klas. Die ideale getal volgens internasionale skole se standaard is 20 leerders per klas. Waar 'n leerder spesifieke behoeftes het, soos Afrikaanssprekende leerders wat nog die taal

moet baasraak, is kleiner klasse ideaal. Daar is egter ook soms nadele verbonde aan klasse wat te klein is wat later in die studie bespreek sal word

□ **AKADEMIESE UITSLAE**

Hierdie faktor speel 'n groter rol as dit by die keuse van sekondêre skole kom. Dit is tog ook belangrik dat ouers hulle self vereenselwig met die kurrikulums wat 'n bepaalde primêre skool volg, voordat hulle op 'n skool besluit. Sommige skole is akademies sterker op sekere gebiede en as 'n leerder bepaalde behoeftes in 'n sekere vakgebied, byvoorbeeld Musiek of Kuns het, kan dit 'n belangrike faktor word as daar op 'n bepaalde skool besluit word, aangesien dit kan bydra tot 'n leerder se aanpassing al dan nie.

□ **REKENAAR TOEGANKLIKHEID/GEVORDERDHEID**

Hierdie is 'n baie belangrike faktor, in die samelewing waarin ons vandag leef, as dit by die keuse van 'n skool kom. In ons hedendaagse samelewing vorm rekenaars 'n belangrike element van enige leerder se opvoeding en hoe gouer 'n leerder aan rekenaars blootgestel word en bepaalde vaardighede ontwikkel, hoe beter. Ouers behoort by die keuse van 'n skool vas te stel hoeveel rekenaars vir leerders beskikbaar is, en hoeveel uur per week elke leerder toegang tot 'n rekenaar sal hê. Ouers behoort verder navraag te doen oor die kwalifikasies van die rekenaar onderwyser, indien daar wel 'n voltijdse onderwyser vir die vak is. Ouers moet ook navraag doen oor die toeganklikheid van die Internet aangesien veral sekondêre leerders aangemoedig word om navorsing op die Internet te doen. Dieselfde beginsel wat by bepaalde vakke en aktiwiteite geld, geld ook hier. Indien 'n leerder in rekenaarstudie presteer, sal 'n skool wat oor 'n goed toegeruste rekenaarlaboratorium beskik, 'n bydraende faktor in 'n leerder se aanpassing kan speel.

□ **SPORTGERIEWE**

As dit by die keuse van 'n bepaalde skool vir leerders kom, speel sportfasiliteite 'n belangrike rol vir sommige ouers en leerders. Navraag behoort gedoen te word ten opsigte van watter sportsoorte aangebied word en in watter dié spesifieke skool uitblink. Weens die warm weersomstandighede in Botswana doen baie ouers ook navraag of die skool oor 'n swembad beskik en of swemlesse aangebied word. Indien 'n leerder uitblink het in 'n spesifieke sportsoort by sy vorige skool in Suid-Afrika behoort 'n skool gekies te word waar dié betrokke sportsoort aangebied word aangesien dit kan bydrae dat 'n leerder makliker

aanpas. Die rede hiervoor is dat indien hy goed is in 'n sekere sportsoort of aktiwiteit, sy selfbeeld bevorder kan word en sal hy makliker by die nuwe internasionale onderwysomgewing van Botswana kan aanpas.

□ **GELOOF**

Daar is 'n paar Christelike skole sowel as skole wat ander gelowe soos byvoorbeeld die Moslem-geloof aanhang. By die keuse van 'n skool kan die betrokke faktor vir ouers belangrik wees indien hulle die kind met sekere norme en waardes as riglyn wil laat onderrig. Ouers behoort egter seker te maak dat indien 'n skool wel godsdiensonderrig as deel van die kurrikulum onderrig, dit multikultureel van aard is en geen geloof afgekraak word nie. Baie van die skole beoefen geen vorm van godsdiensonderrig nie, en indien 'n gesin baie sterk geloofsoortuiging het, kan 'n leerder se aanpassing hierdeur gerem word.

□ **AKTIWITEITE**

Die spesifieke faktor, by die keuse van 'n skool, is nou verbonde aan sportfasiliteite. Indien 'n leerder uitblink het in 'n sekere aktiwiteit by sy vorige skool, behoort 'n skool gesoek te word waar die aktiwiteit aangebied word. Soos reeds genoem, kan dit heelwat help met 'n leerder se selfbeeld en moontlik bydra dat 'n leerder makliker aanpas. Daar word meestal, as dit by buitemuurse aktiwiteite kom, vergeet van verskille ten opsigte van ras, kultuur en agtergrond en leerders vorm bloot deel van 'n groep wat dieselfde aktiwiteit geniet. Dit is hier waar leerders deel word van 'n groep en maats maak met ander leerders wat in dieselfde aktiwiteite belangstel.

□ **BUIGBAARHEID/AANPASBAARHEID VAN ROOSTER**

Vir sommige ouers kan hierdie moontlik 'n baie belangrike faktor wees. Aangesien die vakansies, as gevolg van die kwartaalstelsel van Suid-Afrikaanse skole nie met die termynstelsel van skole in Botswana ooreenkom nie, kan dit gebeur dat ouers buite die Botswana skoolvakansie leerders om die een of ander rede uit die skool sal wil haal. Aangesien die privaatskole van Botswana ook nie 'n vasgestelde jaarprogram het nie, sluit al die skole nie op dieselfde tyd nie en het hulle ook nie dieselfde getal vakansiedae nie. Ouers kan na 'n betrokke skool se jaarprogram kyk en dan besluit wat sal hulle die beste pas. Veral ouers wat leerders in verskillende primêre en sekondêre skole in Botswana het of selfs leerders in Suid-Afrika en Botswana op skool het, se besluit om sy kind in 'n spesifieke skool te plaas kan deur dié faktor beïnvloed word.

□ **KOSTE**

Private onderwys in Botswana is geweldig duur. Vir baie ouers is dit seker die belangrikste faktor as dit by die keuse van skool kom. Alhoewel baie maatskappye vir hulle werknemers se kinders se skoolopleiding betaal, is daar ook baie gevalle waar slegs 'n sekere bedrag as deel van die salaris aan onderwysvoorsiening afgestaan word. Ouers behoort navraag te doen oor skoolfooie, wanneer die fooie betaalbaar is en wanneer die fooie verhoog gaan word. Verder moet daar ook in gedagte gehou word dat uniforms redelik duur is en in die meeste gevalle sluit die skoolfooie ook nie boekfooie of buitemuurse aktiwiteitsfooie in nie. As al die faktore in gedagte gehou word, kan dit vermy word dat leerders tussen skole moet beweeg as hulle ouers nie meer 'n bepaalde skool kan bekostig nie aangesien dit baie negatief op 'n leerder se aanpassing kan inwerk

□ **ATMOSFEER**

Die eerste indrukke van ouers en leerders by 'n betrokke skool is belangrik. Baie Suid-Afrikaanse ouers, sowel as leerders, word teleurgestel omdat skole in Botswana nie groot lowergroen grasperke en sportvelde het nie. Ouers behoort eerder te kyk na of die skool skoon en netjies is en of hulle tuis voel as hulle in die kantoor ontvang word. Talle leerders sal ook sê hulle voel nie tuis by 'n betrokke skool nie en dit behoort in aanmerking geneem te word aangesien hulle daar sal moet aanpas. Indien 'n leerder nie tuis voel in die skoolomgewing nie, kan dié kind se aanpassing belemmer word.

□ **PERSONEEL**

Vir baie ouers is die personeel, en tot 'n groot mate die skoolhoof, van 'n betrokke skool 'n groot faktor as dit by die keuse van skool kom. Ouers uit Suid-Afrika sal veel eerder 'n skool kies waar byvoorbeeld vyftien Suid-Afrikaanse onderwysers is, as 'n skool met geen Suid-Afrikaanse onderwysers nie. Talle ouers voel die onderwysers behoort hulle betrokke kind te help om aan te pas aangesien hulle agtergrond in die Suid-Afrikaanse onderwysstelsel behoort te hê en weet hoe dit van die betrokke skool se kurrikulum verskil. Hoofde wat simpatiek staan teenoor leerders wat vir die eerste keer onderrig in Engels gaan ontvang, kan ouers se keuse van 'n betrokke skool ook beïnvloed.

Aangesien dit meestal ouers is wat die keuse van 'n skool vir sy kind maak, is dit belangrik vir ouers om al die faktore in gedagte te hou aangesien dit grotendeels tot 'n leerder se aanpassing kan lei.

Alhoewel die keuse van 'n goeie privaatskool in Botswana 'n bydraende faktor in 'n leerder se goeie akademiese prestasie kan speel, kan skoolwisseling ook 'n faktor wees. Die hele aangeleentheid van skoolwisseling as oorsaak van swakke akademiese prestasie sal voorts bespreek word.

3.4 SKOOLWISSELING AS OORSAAK VAN SWAKKE AKADEMIESE PRESTASIE

Skoolverwisseling is vir enige leerder 'n ontwrigting. Dit impliseer in dié geval meer as net woonplekverwisseling maar ook landsverwisseling wat 'n groter ontwrigting in die lewenssituasie van die leerder veroorsaak. Die skoolverwisselaar ontbeur met dié skoolverwisseling tussen Suid-Afrika en Botswana onder meer gebondenheid aan 'n bepaalde skool, die vertrouwe in bekende onderwysers, medium van onderrig, bekende buurt en woonmilieu.

3.4.1 HOOFOORSAKE VIR DIE VERSKUIWING VAN LEERDERS VANAF SUID-AFRIKA NA DIE PRIVAATSKOLE VAN BOTSWANA

Lackay (2000:3) het in Die Beeld van 17 Julie 2000 'n berig geskryf met die opskrif "Swak somme is die skuld van onderwys". In sy artikel het Lackay geskryf dat een uit elke vier onderwysers in Suid-Afrika se staatskole ondergekwalfiseerd is om vakke soos Wetenskap, Wiskunde en selfs tale te doseer. Dit word aangegee as die hoofrede waarom die syferkennis van leerders in Suid-Afrika van die laagste in Afrika is. Die skokkende nuus het aan die lig gekom na 'n ondersoek deur die Verenigde Nasies se *UNESCO* en *UNICEF*. Die syferkennisvlak van 10 000 Suid-Afrikaanse leerders was gemiddeld 30% teenoor die 51% van Botswana, wat die hoogste in Afrika is.

Uit die bogenoemde kan afgelei word dat leerders in Botswana beter onderrig kan ontvang aan die hand van beter gekwalfiseerde onderwysers en gevolglik akademies beter kan vaar. Voor daar egter hierna gekyk kan word, sal daar eers aandag gegee word aan die hooforsake vir die beweging van leerders uit Suid-Afrika na Botswana.

Ouers van leerders wat na Botswana verhuis, het 'n keuse om óf die leerders in Suid-Afrika in koshuise of by familie agter te laat óf die leerders saam met hulle na Botswana te laat verhuis. In albei gevalle is daar voordele sowel as nadele. Sou die leerders saam met hulle ouers verhuis en gevolglik van skool moet

verwissel, is daar 'n paar redes wat aangevoer kan word hoekom ouers besluit het om wel die leerders saam met hulle te laat verhuis.

Die hele kwessie van skoolwisseling kom nou ter sprake. Daar kan tussen interne sowel as eksterne oorsake onderskei word, as die kwessie van skoolwisseling ondersoek word. Ouers sal gewoonlik 'n sekondêre skoolleerder baie makliker agterlaat as wat die geval by 'n primêre leerder is. Daar sal vervolgens 'n paar van dié oorsake, wat op die leerders in Botswana se sekondêre, privaatskole van toepassing gemaak kan word, toegelig word.

3.4.1.1 INTERNE OORSAKE

□ FISIESE OORSAKE

Wanneer dit blyk dat 'n leerder as gevolg van een of ander gestremdheid soos blindheid of hardhorendheid, nie voordeel uit algemene onderwys kan kry nie, word buitengewone onderwys aan so 'n leerder gebied. Ouers wat na Botswana verhuis sal sulke leerders selde agterlaat en eerder hulle in 'n spesiale skool in Botswana plaas. Daar is tans slegs een sekondêre, privaatskool in Botswana wat onderrig aan leerders met fisiese gebreke verskaf. Ofskoon daar talle inrigtings is, is dié skool die enigste een wat onderrig in akademiese vakke met die behulp van die “*School of Tomorrow*” se *PACE*-program aan sulke leerders verskaf (Beardsmore, 1988:109).

□ EMOSIONELE OORSAKE EN AKADEMIESE PRESTASIE

Talle ouers sal leerders in ander skole plaas indien die leerder volgens die ouer nie akademies goed presteer nie. Talle ouers bring hulle kinders na Botswana se privaatskole omdat die standaard van onderwys soveel beter is. Dit gebeur egter tog soms dat dié leerders, weens akademiese of ander redes, nie aanpas nie en dan weer na 'n skool in Suid-Afrika gestuur word (Abisheque, 1991:27).

□ ONTWIKKELINGSAFWYKINGS

Dit gebeur soms dat 'n kind as gevolg van ongelukkigheid of 'n swak voorbeeld van sy ouers byvoorbeeld te veel eet en oorgewig raak of bloot baie slordig is. So kan die vet kind dikwels die slagoffer van teistering deur sy portuurgroep word en mag hy later heeltemal deur die groep uitgewerp word. Leerders wat “anders” is as die res van die groep sal ongelukkig altyd uitgesonder word. Dit geld vir

leerders wat langer as die res van die groep is, korter, maerder ensovoorts. Sou dié leerder dus die geleentheid kry om saam met sy ouers na 'n nuwe onderwysomgewing te verhuis, al sou dit sekere aanpassings vereis, kan hy die kans aangryp (Beardsmore, 1988:110). Daar is geensins 'n waarborg dat so leerder nie dieselfde probleme sal ondervind nie, maar talle leerders sien die verskuiwing na 'n nuwe skool as 'n uitkoms en 'n nuwe begin (Beardsmore, 1988:112).

□ **KOGNITIEWE OORSAKE**

Waar leerders as gevolg van onvermoë nie die voordele uit algemene onderwys kan trek nie, word spesiale onderwys aan hulle gebied. Volgens Kruger soos aangehaal deur Viljoen (1993:15) is dit vir sommige ouers 'n sensitiewe aangeleentheid en kan hulle die proses van klassifikasie, van so 'n leerder, so vertraag deur hom van omgewing en skool te laat verwissel. Die ouers voel dikwels dit is beter vir sulke leerders om na 'n nuwe skool te gaan waar daar nog geen etikettering plaasgevind het nie. Vir sulke ouers is dit op die kort termyn 'n uitweg om hom saam met hulle na Botswana te laat verhuis.

□ **LEERPROBLEME**

Dit kan gebeur dat leerders nie vorder soos van hulle verwag word nie. Versteurende faktore soos opvoedingsverwaarlosing en opvoedkundige verwaarlosing sowel as persoonlikheidsfaktore en neurologiese faktore kan die skolastiese prestasie van leerders belemmer. Ouers van sulke leerders kan ook dit as 'n nuwe uitweg sien deur hulle kinders saam te neem as hulle na Botswana verhuis, eerder as om hulle in koshuise agter te laat, met die hoop dat die leerders beter sal vaar in 'n nuwe onderwysomgewing met 'n nuwe onderwysstelsel.

3.4.1.2 EKSTERNE OORSAKE

□ SKORSING

Skorsing is seker die rede wat die minste voorkom wanneer leerders deur hulle ouers in Botswana se privaatskole geplaas word. Skorsing beteken dat die hoof van 'n betrokke 'n skool kragtens die diskresie wat hy as hoof mag uitoefen, 'n leerder tydelik uit die skool mag verwyder en verdere toegang tot die skool ontsê totdat die Direkteur van Onderwys 'n beslissing gee ten opsigte van die skorsing van die spesifieke leerder (Viljoen, 1993:16).

□ MOBILITEIT

Mobiliteit dui op die beweging van mense wat hoofsaaklik die oorsaak van woonplekverwisseling is. Verskeie faktore kan aanleiding gee tot mobiliteit. Die vernaamste oorsaak, soos weergegee deur Viljoen (1993:16), met verwysing na skoolverwisseling en probleme wat as gevolg van mobiliteit van leerders ervaar word, sal kortliks bespreek word :

- **MIGRASIE**

Migrasie kan as vorm van ruimtelike mobiliteit by die mens beskou word. Die begrip is breed en omvattend en sluit alle vorms van menslike beweging in die ruimtelike sin in, met die uitsluiting van sy daaglikse sosiale en ekonomiese bedrywighede (Viljoen, 1993:16). Vir die doel van die studie sal migrasie dui op die beweging vanaf Suid-Afrika na Botswana.

Abbot (1995:98) definieer migrasie as die doelbewuste, vrywillige en beplande beweging van mense van een geografiese gebied, vir die doel van die studie vanaf Suid-Afrika, na 'n ander, in die geval Botswana. Die motivering van potensiële migreerders is hoofsaaklik geleë in die verbetering van sosiale en ekonomiese toestande. Solank die mens se behoeftes bevredig word, is hy geneig om in dieselfde gemeenskap te bly. Migrasie kan dus gesien word as die reaksie op die gevolg van sosio-ekonomiese verandering (Jacobs & De Jong, 1988:9).

Migrasie van leerders tussen Suid-Afrika en Botswana geskied waar leerders óf deur hulle ouers se besluit óf as gevolg van hulle eie keuse van skool verwissel, om sodoende hulle by een van die privaatskole in Botswana in te skryf.

- **ARBEIDSMIGRASIE EN BEROEPSMODALITEIT**

Arbeidsmigrasie is waar die hoof van die gesin deur sy werk verplaas word as gevolg van werksverpligtinge (Viljoen, 1993:18). Dit gebeur soms dat die hele gesin saam met die broodwinner trek of in ander gevalle weer agterbly. Talle Suid-Afrikaanse maatskappye het die afgelope tien jaar takke in Botswana oopgemaak en werkers van hulle aanlegte in Suid-Afrika na Botswana verplaas. Talle werkers het aanvanklik alleen getrek maar tog het baie se gesinne hulle gevolg. Die ouers kon weer eens besluit of die kinders sou saamgaan of in Suid-Afrika agterbly. In baie gevalle het die kinders aanvanklik agtergebly maar tog hulle later by hulle ouers aangesluit.

'n Ramp het egter onlangs een van die maatskappye in Botswana getref toe dié gelikwieder is en meer as 500 broodwinners hulle werk verloor het. Die kinders van dié werkers moes noodgedwonge weer saam met die gesin trek, en baie moes binne 'n jaar van groot aanpassings, as gevolg van skoolverwisseling oor landsgrense heen, weer van skool verwissel. Die aanpassings van dié betrokke leerders het gevolglik weer van voor af begin.

- **RAMPE – NATUURLIK EN MENSGEORIËNTEERD**

Met rampe word daar nie slegs na natuurrampe verwys nie maar ook na rampe wat die gesin kan beïnvloed soos dood in die gesin, die geweld in Suid-Afrika wat die gesin spesifiek geraak het en so meer. Rampe het 'n groot invloed op die mobiliteit van mense. Wanneer daar gedink word aan die invloed van rampe, kan daar tot die gevolgtrekking gekom word dat dit nie net 'n invloed het op die volwassene nie maar ook op die kind, wat geen aandeel het aan die besluitneming nie. In Suid-Afrika waar geweld aan die orde van die dag is, soek baie ouers 'n beter toekoms vir hulle kinders. Talle gaan oorsee maar net so baie het na ander Afrika lande uitgewyk waarvan Botswana by verre die gewildste een is. Meer as 250 000 Suid-Afrikaners het reeds gedurende 1999 Botswana hulle woonplek gemaak omdat hulle voel Botswana is 'n veiliger land en kan 'n beter toekoms vir hulle en hulle kinders bied. (Vergelyk 1.1).

□ TOESTAND IN DIE SKOOL

Viljoen (1993:22) is van mening dat nie slegs die kind skoolweerbaar moet wees nie. Skoolweerbaar beteken die kind moet nie net in staat wees om die invloede van die skool ten beste die hoof te bied en sinvol te verwerk nie, maar die skool moet daarenteen ook kinderweerbaar wees. Die internasionale skole moet soveel te meer sensitief staan teenoor leerders om aan elkeen 'n sinvolle leerervaring te bied.

Volgens Badenhorst (1993:251) is die skool in besonder toegerus om kennis en vaardighede op sistematiese wyse aan die leerders oor te dra. In die skool word die leerder bewus gemaak van die talle aspekte van die lewe en van die eise wat aan hom gestel sal word in die uitvoering van sy lewenstaak. Slaag die skool nie in hierdie doel nie, loop dit gevaar om sy houkrag op sommige leerders te verloor en dit lei tot reaktiewe aanpassings en gedragsversteurings.

Deur die eeue heen was die onderwyser medeverantwoordelik vir die opvoeding en onderwys van die kind. Die onderwyser is dié persoon wat die leerders in sy klas onderrig, hulle motiveer om te leer, hulle studie kontroleer, en indien nodig hulle straf. Die outoritêre funksie van 'n onderwyser is hoofsaaklik om die kind te laat leer eerder as om die kind te onderrig. Al hierdie aksies moet so uitgevoer word dat dit nie die leerders sal benadeel nie, maar eerder tot hulle ontwikkeling sal bydra. Wanneer die onderwyser binne of buite die skool in beheer van 'n groep leerders is, is hy ten volle verantwoordelik vir hulle optrede en veiligheid (Piek & Mahlangu, 1990:62).

Daar sal vervolgens gekyk word na die houding van onderwysers as oorsaak van skoolwisseling.

□ HOUDING VAN ONDERWYSERS AS OORSAAK VAN SKOOLWISSELING

Dit gebeur soms dat die houding van onderwysers leerders noodsaak om van skool te verwissel. By Afrikaanse leerders wat na Botswana verhuis, kan dit gebeur dat hulle aanvanklik eers agtergebly het, maar weens verskeie redes later tog besluit het om hulle by hulle ouers in Botswana aan te sluit. Die ondersoeker het na verskeie gesprekke met ouers tot die slotsom gekom dat onderwysers se houding teenoor hulle kinders, veral as hulle in 'n buurdorp in 'n koshuis agtergebly het, 'n baie groot invloed op die ouers se besluit, om hulle kinders in Botswana te laat skoolgaan, of in Suid-Afrika agter te laat, kan hê. Daar sal vervolgens na die meer negatiewe houding van onderwysers teenoor leerders as oorsaak van skoolwisseling gekyk word :

- **FOUTIEWE BESKOUINGS BY ONDERWYSERS OOR HULLE PROFESSIONALITEIT**

Die eise van die tyd bring mee dat die mens toenemend aangewese is op gespesialiseerde hulpverlening. Steungewing aan die kind vereis die hulp en kennis van 'n kundige, professionele persoon. Die onderwyser is die professioneel-opgeleide persoon wat behulpsaam kan wees met die uitvoering van die taak (Piek & Mahlangu, 1990:79). Leerders wat in koshuise, ver weg van hulle ouers af woon, is soveel te meer op die hulpverlening en ondersteuning van hulle onderwysers aangewese.

Van Schalkwyk (1990:49) beweer dat baie onderwysers 'n foutiewe begrip het ten opsigte van wat professionaliteit behels. Hierdie foutiewe begrip kan lei tot meerderwaardigheid, beteweterigheid, arrogansie en onaantasbaarheid by onderwysers. Die verabsoluttering van die onderwyser se professionaliteit kan in die weg staan van gesonde ouerbetrokkenheid by die skool en sodoende lei tot wrywing tussen ouers en onderwysers (Van Schalkwyk, 1990:49; Postma, 1987:210). Wrywing tussen ouers en onderwysers, veral as die kind in koshuis woonagtig is, kan daartoe aanleiding gee dat die ouer sy kind uit die betrokke skool sal haal. Waar ouers dus besluit om na Botswana te verhuis, sal hulle selde hulle kinders in 'n skool of koshuis agterlaat waar daar wrywing tussen hulle en van die onderwysers voorgekom het.

- **NEGATIEWE HOUDING VAN ONDERWYSERS**

Die onderwyser maak deur sy algemene voorkoms en optrede binne en buite die klaskamer 'n bepaalde indruk op leerders en die ouergemeenskap. Volgens Piek en Mahlangu (1990:67) behoort die onderwyser oor die volgende eienskappe te beskik : integriteit, regverdigheid, entoesiasme, hulpvaardigheid, vriendelikheid, hoflikheid, selfbeheersing, geduld, gelykmatigheid en pligmatigheid. Met hierdie eienskappe reik die onderwyser positief uit na sy omgewing.

Wanneer die onderwyser, wat 'n leidende en inisiërende rol in die opvoedende onderwys speel, negatief daarteenoor ingestel is, ontmoedig dit die ouers en leerders en lei dit tot onbetrokkenheid by die onderwysgebeure. Van Schalkwyk (1990:49) is van mening dat die ouer se gebrek aan belangstelling te wyte is aan die onwilligheid en gebrek aan leiding en inisiatief aan die kant van die onderwyser. Verskeie ouers met wie die ondersoeker in gesprek getree het, het aangevoer dat die negatiewe houding van onderwysers 'n baie groot invloed op hulle besluit, om hulle kinders eerder in een van Botswana se privaatskole te plaas, as om hulle in 'n koshuis in Suid-Afrika agter te laat, gehad het. Ouers projekteer hul positiewe sowel as negatiewe gevoelens op hulle kinders wat op hulle beurt tot skoolverwisseling kan lei indien die ouers sou besluit om na

Botswana te verhuis en hulle kinders saam te neem eerder as om hulle by dié betrokke skool agter te laat bly.

- **DIE BESKOUING DAT DIE ONDERWYSER EN OUER MET VERSKILLENDE TAKE BESIG IS**

Die beskouing “*Let us do the teaching, you do the parenting*”, weerspieël die skeiding wat daar gekom het tussen formele en informele onderwys (Viljoen, 1993:26). Die skeiding is aan die professionaliteit van die onderwyser toe te skryf. Vir formele onderwys moes mense spesiale en professionele opleiding ontvang, terwyl professionele beheer oor onderwys ’n aanvaarde praktyk geword het. Die beheer het daartoe gelei dat die skool soms al die inisiatief vir opvoedende onderwys oorneem en sodoende enige vorm van ouerdeelname demp (Van Schalkwyk, 1990:49). Professionele beheer oor die onderwys het ook die opvatting laat posvat dat slegs onderwysers oor die kennis, vaardigheid en deskundigheid beskik om kinders op te voed en te onderrig. Die gevolg is dat die skool en alle onderwyssake dikwels deur onderwysers as hulle eksklusiewe terrein beskou word. Hierdie siening van onderwysers kan lei tot skoolverwisseling deurdat die ouers voel hulle wil eerder hulle kinders in ’n skool plaas waar hulle meer betrokke kan wees by die opvoeding van hulle kind veral waar leerders in koshuise, ver van hulle ouers af, moet bly. Ouers wat na Botswana verhuis, en waar die moeder nie ’n beroep gaan beklee nie sal dus eerder in dié geval hulle kinders saam met hulle laat verhuis as om hulle agter te laat in ’n skool waar hulle nie toegelaat sal word om enige insae te hê nie. Baie ouers, met wie die ondersoeker in gesprek getree het, was bang dat, sou hulle kinders probleme ondervind, die ouers nie in die saak geken word nie.

- **VERABSOLUTERING VAN DIE ONDERWYSER SE OUTONOMIE**

Die outonomie van die onderwyser word gegrond op sy deskundigheid en status wat hy onder meer op grond van sy aanstelling deur die owerheid geniet. Hierdie outonomie van die onderwyser mag lei tot die veronderstelling dat hy meer en beter weet as die ouer, en dat hy selfs vir die ouer se onvermoëns en mislukkings kan kompenseer (Van Schalkwyk, 1990:51). Verder is ouers van mening dat hulle onkundig is oor onderwysaangeleenthede en laat onderwyssake dus aan skole en onderwysers oor. Die gedagte dat die skool die eksklusiewe terrein van die onderwyser is, skrik die ouer af om te betrokke by hulle kinders se skole te raak. Dit kan daartoe lei dat ouers besluit om hulle kinders saam met hulle na Botswana te laat verhuis met die hoop dat hulle by skole daar as ouers medesegeenskap sal hê en as ouers aanvaar word.

- **DIE ONDERWYSER-KINDVERHOUDING**

Aangesien die ouer vanweë die groeiende kompleksiteit van die samelewing nie meer alleen in die opvoedingsbehoefte van die kind kan voorsien nie, het die skool se aandeel in die opvoeding van die kind al hoe sterker na vore begin tree. Volgens Wallace (1988:80) moet die onderwyser dus in sy steungewing aan die kind in sy ontwikkelingsproses na volwassenheid 'n veel groter verantwoordelikheid as vroeër op hom neem.

In die verhouding tussen die onderwyser en die leerder word swaar klem gelê op die buigzaamheid van die onderwyser. Die onderwyser moet dus in staat wees om sy optrede aan te pas by die eise wat die situasie aan hom stel (Wallace, 1988:87). Die verhouding tussen die onderwyser en die leerder bepaal in 'n groot mate wat die onderwyser verwag ten opsigte van die leerder. Die onderwyser moet bewus wees daarvan dat, om die regte verhouding te skep en te handhaaf, nie maklik is nie. Daar moet 'n samehorigheidsgevoel tussen almal in die klas wees, maar die onderwyser se plek moet radikaal van die van die leerder verskil. Die onderwyser moet belangstel in die kind se doen en late, hy moet simpatiek staan teenoor die kind se behoeftes en daar moet samewerking tussen die onderwyser en leerders wees.

Sou 'n ouer die gevoel kry dat onderwysers onsimpatiek teenoor sy kind as unieke persoon staan, kan dit bydra tot die besluit om die kind saam te laat verhuis na Botswana eerder as hom agter te laat waar daar geen waarborg is dat die onderwysers na die kind se behoeftes sal kan omsien nie.

- **DIE ONDERWYSER-LEERDER-VERHOUDING**

Die kleiner onderwyser-leerder-verhouding impliseer dat meer individuele aandag aan leerders gegee kan word en ouers kan voel dat Leerders in sulke klein klassituasies akademies beter sal vaar. Dit kan een van die vernaamste redes wees wat ouers laat besluit om hulle kinders saam te laat verhuis na Botswana.

- **KIND-KIND VERHOUDING**

Vir enige skoolkind is dit belangrik om deel van 'n groep te wees en deur dié groep aanvaar te word. Die kind wat “anders” is, word soms nie deur sy portuurgroep aanvaar nie en mag selfs deur sy maats gespot word. Die ouer van so 'n kind kan voel dit is beter om die kind uit die skool te haal en saam te neem eerder as om hom alleen agter te laat as hulle verhuis (Viljoen, 1993:28). Die

ouers kan van die standpunt af uitgaan dat indien hulle hul kinders in Botswana in 'n skool plaas, die kind as't ware kan oor begin met die hoop dat die kind beter aanvaar sal word in die nuwe omgewing.

3.5 DIE SAMELEWING EN OMGEWING

Volgens Viljoen (1993:29), kan opvoeding as 'n eg menslike verskynsel en 'n gebeure wat hom tussen volwassenes en kinders in opvoedingssituasies voltrek, kan nie los gedink word van die samelewing wat dit omring en omsluit nie. Die gekompliseerdheid van die verwikkelde samelewing laat die opvoeding van die kind nie ongedeerd nie en die opvoeder het met 'n moeilike opvoedingstaak te make aangesien die opvoedingssituasie in die skool, net soos in die gesin en die kerk, nie geïsoleerd van die samelewing staan nie, maar inherent deel daarvan vorm en daaglik daardeur beïnvloed word.

Daar is faktore uit die samelewing wat die opvoeding kan bevorder. Daar is egter ook faktore in die samelewing aanwesig wat die opvoeding nadelig kan beïnvloed of belemmer. Nadelige faktore in die samelewing, wat ook in die skool aanwesig mag wees, kan onder meer die volgende insluit: geweld, diverse lewens- en kultuurpatrone, meervoudige en dikwels botsende lewensnorme en uiteenlopende godsdienstige oortuigings (Viljoen, 1993:29).

Ouers wat verhuis kan dikwels voel dat hulle eerder hulle kinders saam met hulle sal neem as agterlaat aangesien hulle dan self nog 'n ogie oor die kinders kan hou, eerder as om hulle in die hande van ander agter te laat.

3.6 DIE SOSIALE ONTWIKKELING VAN DIE KIND EN DIE INVLOED VAN SKOOLVERWISSELING OP SY SOSIALE AANPASSING

Die volwassene voed die kind op om 'n deelgenoot te word aan die samelewing en geleidelik daarby in te skakel. Die kind word dus begelei om die waardes en norme van die volwassene sy eie te maak en daarvolgens te handel. Die kind moet voldoende kennis van die eietydse samelewing opdoen om 'n volwaardige deelgenoot daarvan te word. Om hom in alle sosiale verbande te kan handhaaf, moet die kind kennis en sosiale vaardighede verwerf (Marais, 1993:22).

Wanneer 'n leerder van skool, en in die geval ook van land verwissel, vind daar gewoonlik 'n hele aantal veranderinge in die omstandighede, byvoorbeeld klimaat, omgewing, gesinsomstandighede, woonbuurt en kerk plaas. Die gevolge van verhuising wat skoolverwisseling tot gevolg het, kan die sosialisering van die kind beïnvloed. Die invloed van klimaatsverandering op die fisiese gesteldheid van die leerder, die moontlike verandering in die samestelling van die gesin as

byvoorbeeld een van die ouers afwesig is, die beroepstatus van die broodwinner, die finansiële posisie van die gesin, die aard van die huisvesting en buurt, is aspekte wat 'n invloed op die kind se sosiale aanpassing kan hê (Lakebrink, 1993:34). Alhoewel die faktore 'n invloed op enige leerder kan hê, kan leerders wat na 'n totaal nuwe, onbekende land verhuis, die verandering moontlik baie meer intens ervaar.

Daar sal vervolgens kortliks na dié faktore gekyk word en hoe dit 'n invloed op die akademiese sukses al dan nie van Afrikaanssprekende leerders in Botswana se privaatskole kan hê :

3.6.1 KLIMAAT

In baie gevalle is die kind se algemene gezondheidstoestand afhanklik van die klimaatstoestand. Indien 'n leerder in 'n gebied gewoon het wat sy gesondheid nadelig beïnvloed het en hy verhuis na 'n omgewing waar die nadelige invloed nie meer aanwesig is nie, sal die fisiese toestand ook verbeter. Dit kan veroorsaak dat die kind meer skool sal kan bywoon en moontlik sal sy akademiese sukses toeneem. Die teenoorgestelde kan egter ook gebeur. Botswana is 'n ongelooflike, warm droë land met temperature wat in die Somermaande tot so hoog as 50°C kan styg. Leerders wat nie aan sulke temperature gewoond is nie, sal baie moeg en tam voel. Dit kan moontlik hulle akademiese prestasie negatief beïnvloed deurdat hulle bloot te warm kry om te studeer.

3.6.2 GESINSOMSTANDIGHEDE

Die HAT (1992:1067) verklaar die woord gesin as 'n groep nouverwante persone bestaande uit die ouers en kinders of anders gestel groepsverwante persone wat in dieselfde huis woon.

Dit is in die gesin dat die kind sy reis na volwassenheid, na homself toe begin. Die gesin is en bly die belangrikste sosialiseringagent by die sosialisering van die kind. Sonder die gesin sal die kind nie die nodige fisiese en emosionele versorging ontvang nie. Die kind sal nie as volwaardige lid van die samelewing opgeneem kan word nie indien hy nie die sosiale vaardighede bemeester en voldoende fisiese en emosionele versorging ontvang het nie (Tosi, 1991:128). Gesinsopvoeding vorm die basis van alle latere opvoeding en gesinsverhoudinge is die basis van alle latere verhoudinge. Sosialisering is dus primêr die taak van die ouer wat aan die kind relevante inhoude voorhou en voortleef (Viljoen, 1993:42). Daar sal vervolgens meer aandag aan die samestelling, huistaal van die ouers, beskikbaarheid van die vader, buitenshuise arbeid deur die moeder,

huisvesting, finansiële posisie en woonbuurt gegee word en aangetoon word hoe hierdie faktore die sosialiseringproses en akademiese prestasie van Afrikaanssprekende leerders in Botswana kan beïnvloed.

□ **SAMESTELLING**

Soms gebeur dit dat skoolverwisseling plaasvind as gevolg van die verandering in die samestelling van die gesin. Wanneer een van die ouers uit die gesin verdwyn, hetsy as gevolg van dood of 'n egskeiding, is dit 'n skokkende ervaring vir die kind en sy sosialisering en akademiese prestasie kan beïnvloed word. Die kind mag voel dit sy skuld dat een van sy ouers uit die gesin verdwyn het en vind dit om die rede moeilik om toenadering te aanvaar en vind dit gevolglik ook moeilik om in sy nuwe skool en omstandighede aan te pas (Lakebrink, 1993:36). Die ondersoeker het met verskeie leerders in aanraking gekom wat een van hulle ouers verloor het. Die leerders neem baie langer om by hulle nuwe onderwysomgewing in Botswana aan te pas en akademies volgens hulle vermoëns te presteer.

Die invloed van egskeiding of dood op die leerder, en selfs op die hele gesin, mag nie gering geskat word nie. Soms mag dit gebeur dat die sosialisering en akademiese prestasie van dié leerder egter kan verbeter.

□ **HUISTAAL VAN DIE OUERS**

Die taal wat deur die ouers en leerders by die huis gepraat word kan 'n positiewe sowel as 'n negatiewe invloed op die sosialisering sowel as akademiese prestasie van die betrokke leerders hê. Deur slegs die moedertaal, in die geval Afrikaans, te praat, kan die leerders wel hulle liefde en vaardigheid vir hulle moedertaal behou maar aangesien alle onderrig in Engels plaasvind, kan hulle dalk nooit die agterstand wat hulle vaardigheid met betrekking tot Engels betref, oorkom nie. In die meeste gevalle egter raak leerders na 'n ruk vlot in beide die huis- sowel as onderrigtaal. Leerders in die buurt mag egter voel dat die Afrikaanssprekende leerders nie by hulle sal aanpas nie aangesien hulle 'n ander huistaal praat. In baie gevalle praat of die moeder of die vader Engels met die kinders om hierdie probleme gouer te help oorkom.

□ **BESKIKBAARHEID VAN DIE VADER**

Wanneer die vader van betrekking verander, mag dit gebeur dat hy meer of minder uit die huis afwesig is op grond van sy werksomstandighede. As hy meer

afwesig is, kan die kind gedepriveerd voel en as hy minder afwesig is, kan 'n gevoel van deprivasie verdwyn en die kind kan veiliger en gelukkiger voel. Beide gevalle kan 'n invloed op die sosialisering en akademiese prestasie van die leerder hê (Viljoen, 1993:52). By die meeste gesinne met wie die ondersoeker in gesprek getree het, is die vader meer tuis. Van die leerders voel egter dat daar om die rede meer druk op hulle geplaas word aangesien hulle vader hulle akademiese prestasie meer noukeurig kan monitor.

□ **BUITENSHUISE ARBEID DEUR DIE MOEDER**

Dit mag ook gebeur dat die nuwe betrekking van die broodwinner ook 'n verandering teweegbring in die beroepstatus van die ander ouer, gewoonlik die moeder. Dit kan gebeur dat die broodwinner se verdienste sodanig verbeter dat die moeder nou kan tuisbly, die kinders beter versorg en meer aandag aan hulle kan bestee. Met gesinne wat na Botswana verhuis is dit in 90% van die gevalle wel die geval. Redes wat hiervoor aangevoer kan word is, die feit dat die Pula, Botswana se geldeenheid, sterker as die Rand is en omdat werkspermitte nie maklik bekombaar is nie. Die moeder bly dus gewoonlik tuis, en dit kan 'n positiewe invloed op die sosialisering sowel as die akademiese sukses van leerders hê (Simonaeux, 1999).

□ **HUISVESTING**

Met verandering van beroepstatus vind verandering van woonplek en die kwaliteit van huisvesting plaas. In die nuwe situasie kan die huisvesting so verbeter dat gunstige omstandighede vir 'n beter selfbeeld geskep word. Die teendeel is egter ook waar. Beknopte huisvesting waaraan die gesin voorheen nie gewoond was nie, kan 'n gevoel van minderwaardigheid, ontoereikendheid en frustrasie tot gevolg hê. Huisvesting in Botswana is geweldig duur en daar kan geen ordentlike drie slaapkamer huis gevind word vir onder 3 500 Pula, in die omgewing van 5 500 Rand, nie. Waar die maatskappy vir wie die vader of moeder werk nie vir huisvesting betaal nie, sal daar noodgedwonge na goedkoper behuising gekyk moet word. Dit kan 'n baie nadelige invloed op die kind se sosialisering en akademiese prestasie hê (Simonaeux, 1999).

□ **FINANSIËLE POSISIE**

Die beroepstatus van die ouer bepaal die finansiële posisie van die gesin. Wanneer inkomste daal, tref dit geleenthede tot sosialisering buite die gesin nadelig. Minder uitvoerings, uitstappies en ander sosiale geleenthede kan

ondernem word. Indien die inkomste egter verbeter, kan die teenoorgestelde ook gebeur (Viljoen, 1993:53).

□ **WOONBUURT**

Die nuwe woonbuurt kan ook die sosialisering en akademiese prestasie van die leerders beïnvloed. Indien die gesin in 'n buurt beland waar 'n hoë premie op sosiale aktiwiteite geplaas word, kan die kind in die gemeenskap 'n tuiste vind en dit dra by om menslike verhouding aan te knoop en te onderhou. Te veel sosiale aktiwiteite kan weer egter nadelig op die kind se akademiese prestasie inwerk. Die meeste gesinne uit Suid-Afrika woon in middelklas woonbuurtes aangesien die huisvesting so duur is. Behalwe vir een woonbuurt aan die buitewyke van die hoofstad, Gaborone, is al die ander woonbuurtes gemeng wat betref sosiale klas. Daar is in die meeste gevalle dus vir die leerders min sosiale aktiwiteite binne die woonbuurt self, wat nadelig op hulle sosialisering kan inwerk maar 'n meer positiewe invloed op hulle akademiese prestasie kan hê.

Die sosiale ontwikkeling van die kind kan nie in isolasie gesien word nie. Vanaf sy geboorte is die mens gedurig met ander mense in aanraking en word hy meestal deur sy ouers opgevoed om sy plek in die samelewing in te neem. Sosialisering -- die proses waardeur verskeie sosialiseringssagente, soos ouers, die portuurgroep, skool en selfs televisie die kind se ontwikkeling rig met betrekking tot betrokke kulturele waardes en norme -- is 'n deurlopende proses (Monteith et al., 1987:93).

3.7 SAMEVATTING

Uit die bogenoemde beredenering blyk dit dat aanpassingsprobleme sowel as die hele kwessie van skoolwisseling 'n invloed op die akademiese prestasie van leerders kan uitoefen. Die ouers sowel as die ontwikkelingsvlak van die leerder kan verder 'n rol speel by die aanpassing en akademiese sukses al dan nie van Afrikaanssprekende leerders uit Suid-Afrika wat na Botswana verhuis. Deur van een of ander studiekursus gebruik te maak waar leerders gehelp kan word om hulle woordeskate te verbeter, kan hulle akademiese prestasie moontlik ook verbeter word.

In die volgende hoofstuk word die empiriese navorsingsontwerp uiteengesit. Daarna sal die resultate van die empiriese ondersoek ontleed word om te bepaal op watter wyse aanpassingsprobleme akademiese prestasies kan beïnvloed.

